

Erken Cumhuriyet Döneminde Süreli Yayınlarda Mobilya (Asri Evin Modern Mobilyaları)

Ege Kaya¹, Meltem Eti Proto²

ÖZET

Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde etkisini göstermeye başlayan batılılaşma çabaları Cumhuriyetin ilanı ile toplumun tüm kesimlerinde çağdaşlaşma ilkesi olarak benimsenmeye başlanmıştır. Topluma yayılan bu ilke ile Türk kültüründe yer alan geniş aile yapısı değişim sürecine girmiş, çekirdek aile kavramı oluşmuştur. Tüm bu gelişmeler sonucunda konutta ikamet edecek aile düzenine göre konut-oda sistem çözümleri değişmiş, gelenekselden uzaklaşan toplumun kültürel yapısı ve gündelik yaşamı da konut düzen değişimi ile paralellik göstermiştir.

Geleneksel aile yapısının değişiminin yanı sıra, kentleşme ve kente göçün etkisi konut mimarisinde yeni düzenleri beraberinde getirmiştir. Yeni konut sistemlerinin oluşumu ve toplumun yaşama şekli ile orantılı olarak mobilyanın mekânlara girme hızı artmıştır. Haftalık ve aylık olarak yayınlanan aktüalite dergilerinde, modern konutta yaşayan geleneksel aile yapısından ayrılan aile hayatı okuyucuya aktarılmış, Avrupa ve Amerika örnekleri ile modern topluma ulaşma çabası olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Erken Cumhuriyet Dönemi, Mobilya, Modern, Kadın, Dergi

Furniture in the Periodicals of Early Republican Period (Mondain Furniture of Modern Residence)

ABSTRACT

During the last period of Ottoman Empire and at the beginning of establishing of the Republic, all parts of the society started to embrace the modernization toward the western culture. All segments of society started to embrace the modernization and the tradition family relation evolved towards the formation of the concept of nuclear family which cause the shift in living quarters. Attempt towards the modernizing of residence has been played an important role on the society which is drawn away from traditional cultural structure and everyday life.

The change in traditional family relation, urbanization and the effect of immigration to cities brought a new order to residence architecture. The formation of new architecture buildings and life style of the society caused a rush of furnishing the spaces. Weekly and monthly publication of life style and decoration magazines impuseed the new modern life in residence in reference to Europe and America which is far from the traditional family relation.

Keywords: Early, Republican Period, Furniture, Modern, Women, Magazine

¹ (Arş. Gör.), Ege Kaya, Karabük Üniversitesi S.F.T.G.S.T.F. Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü egekaya@karabuk.edu.tr

² (Prof.), Meltem Eti Proto, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi İç Mimarlık Bölümü etiproto@marmara.edu.tr

Giriş

Osmanlı İmparatorluğu'nda 18. yüzyıldan 19. yüzyılın sonlarına kadar süregelen batılılaşma çabaları ile konut düzenindeki değişimler ve buna bağlı olarak modern mobilyanın kullanımı, statü göstergesi olarak saray çevresinde üst gelir gruplarında etkili olmuş ve toplumun diğer kesimlerine ulaşmamıştır. Cumhuriyetin ilanı ile bu durum toplumun her alanda çağdaşlık ilkesi ile eski toplum düzeninin terk edildiği, modern bir yaşama biçiminin önerildiği, aile yapısının ve kadının ailedeki yerinin değiştiği, geleneksel yapının tümüyle geride bırakılmasını öngören bir sürecin başlangıcı olmuştur. Cumhuriyetin ilanından önce başlayan bu değişim, cumhuriyet reformları ile hız kazanmış ve toplumun pek çok kesimi tarafından benimsenmesi sebebiyle çağdaşlık ilkesi olarak toplumun geneline yayılmıştır. Bu sürecin etkili olmasının en temel nedeni, yeni değerlerin, geleneksel yapıların ve mobilyanın ihtiyaçlar doğrultusunda kademeli olarak toplumun her kesiminde kültürel değişim olarak benimsenmiş olmasıdır.

Erken Cumhuriyet Dönemi

"Erken Cumhuriyet" dönemi olarak tanımlanan 1923-1943 yılları arasındaki 20 yıllık süreçte yaşanan gelişmeler toplum düzeninde köklü değişikliklere yol açmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren başlayan toplumsal değişim, büyük ölçüde ekonomik koşullara bağlı olarak gerçekleşebilmiş ve yaşamı mekansal boyutta da etkilemiştir. Dönemin mobilyaları, toplumsal değişimde rol oynayan kültürel perspektifte mekanlardaki yerini almıştır." (Uzunarslan, 2013: 99-107) Konut iç mekan düzenindeki değişim, işlevlere karşılık gelen yatak odası, salon gibi yeni mekanları ortaya çıkarmıştır.

Eylemlere karşılık gelen odalarda kullanılacak mobilyalar da bu oluşumlara bağlı olarak kullanım özelliklerine göre mekanda konumlandırılmıştır.

Cumhuriyetin öngördüğü aile yapısında, "kadın, koltukta oturan, kitap okuyan ve çocuklarının danıştığı bir merkezi figüre doğru evrilmektedir. Modern erkek ise, özellikle eğitilmiş seçkinlerden başlamak üzere, artık ev yaşamını çocukları ve eşi ile paylaşacak ve sadece erkeklerin katıldığı cinsel ayrımcı topluluklardan uzak duracaktır. Batılı küçük burjuva ailesinin bir Türkiye versiyonu yaratılmaya çalışılmaktadır. İleride tüm Türkiye için vazgeçilmez bir standart haline gelecek olan oturma odası kavramı, bu yeni aile tipiyle bağlantılı olarak 1930'larda yaygınlaşmaya başlamıştır ve bu kavramın Osmanlı barınma alışkanlıklarıyla hiçbir ilgisi yoktur." (Tanyeli, 1998: 139) Bunun yanı sıra kente göçün başlaması ve kentsel nüfusun hızlı artışı konut gereksiniminin artmasında ve yaşama alanlarının değişiminde büyük rol oynamıştır. Batı toplumunun konut mekan örnekleri taklit edilerek, yaşama standartları yakalanmaya çalışılmıştır. Toplumda meydana gelen bu değişim süreci mimari yapıların yeniden düzenlenmesine ve işleve karşılık gelen oda içerisinde kullanılacak mobilyaların da yeniden tasarlanmasını gündeme getirmiştir. "Geçmiş hatırlatmayan, yeni, çağdaş, ayırt edici... Bu özellikler, modern mimarinin konut tasarımında benimsenmesine yol açmıştır. Modern konut, modern konfor ve donatı ve modern mobilya, sahibi için bir statü ve çağdaşlık belgesi sayılmıştır." (Batur, 1998: 209-234) Toplum bu statüye taşınmanın bir yolu olarak Erken Cumhuriyet dönemini kapsayan süreli yayınlar ön plana çıkmaktadır.

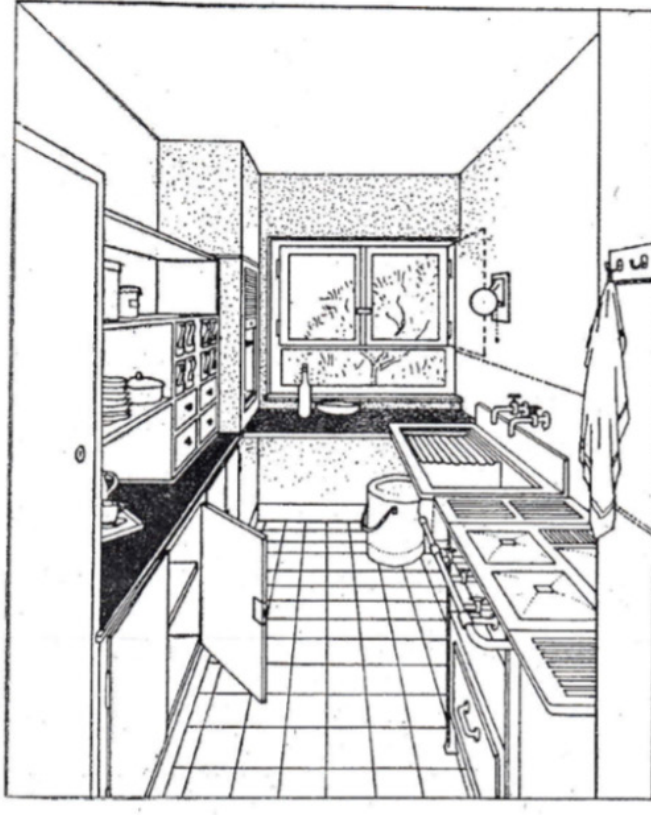

Mutfak, bir ev kadınının salonu demektir. Bu tabirden kadın okuyucularımızın gücenmemelerini rica ederiz. Bir ev kadınının mevkii içtimâisi ne kadar mühim ve yüksek olursa olsun evinin mutfağı ile alâkası vardır.

Ayrupada ve bilhas- sa Amerikada hizmetçi buhranı yüzünden ev hizmeti, ve mutfak işleri kâmilen ev kadınının üzerine düşmüştür. Geçenlerde İngiltereye giden bir Fransız muharriri İngiliz ricalinden 'Baldvin'in zevcesini evinin mutfağında görmüş, ve gıpta etmiş. Geçen sayımızda da İsveçli bir prensesin mutfağında çıkarmış bir fotoğrafını dercetmiştik. Demek istiyoruz ki ev kadınının mutfağında iş görmesi pek

tabii ve lâzım bir şeydir.

Şimdi ev kadınının günün muayyen saatlerini geçirmek mecburiyetinde olduğu mutfağın şek- linden ve taksimatından bahse-

Resim 1. Erken Cumhuriyet Dönemi Konutlarında Mobilya Örnekleri-Yedigün Dergisi

Bu popüler dergilerde yayınlanan modern ailenin ev hayatı, kadının ailedeki yeri, çocuk yetiştirme, sağlık ve modern mobilya konuları sıklıkla vurgulanan başlıklardır. Yedigün dergisinde yayınlanan mutfak gör- selinde, kadın okuyucuların mutfaklarını bir

salon olarak görmeleri gerektiği belirtilmiş, saatlerini bu alanda geçiren ev kadınlarının, Avrupa ve Amerika örneklerinde olduğu gibi ev hizmetinde ve mutfak işlerinde yük- lendikleri görevler ve bu mutfakların mobil- ya düzeninden bahsedilmiştir.

Cumhuriyet Döneminde Süreli Yayınlar

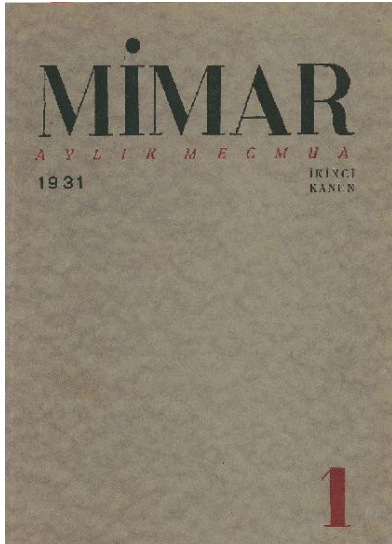
"Cumhuriyet, yeni bir konut ve onun ideal tefrişinden önce bu konutta yaşayacak ideal, çekirdek aileyi düşünsel ve kuramsal olarak tanımlamıştır." (Yaman, 2014: 201-240) "Mimari ve iç mekan tasarımı, doğaları gereği, bu gündemin ayrılmaz parçaları olmuştur: Yeni, modern ve batılı bir eviçi kültürü oluşturmak 1930'ların temel takıntısı haline gelmiştir. Modern kent hayatının daha geniş bağlamı içinde 'ev' fikrinin kendisi bile, kusursuz bir cumhuriyet kavramı olarak sunulmuştur." (Bozdoğan, 2001: 214)

"Modern konut, artık çağdışı kaldığı savunulan geniş aile tipinin yerine geçmekte olan çekirdek ailenin yaşama mekanı olarak tanıtılmıştır. Bu konutta kadın geleneksel evdekinden farklı bir rol oynayacaktır." (Tanyeli, 1998:139) "Herşeyden önce kadınların yaşam alanını sınırlayan, nasıl davranmaları gerektiğini tanımlayan eski değerlerin değişmesi şarttır. Çünkü yeni düzende kadınların, toplum hayatına karışmaları, eşlerine yaptıkları işlerde destek olabilmeleri ve toplumsal kalkınma, yenileşme projelerine katılabilmeleri için akıllı, okumuş, aydın kadınlar olmaları gerekiyordu."

leri için akıllı, okumuş, aydın kadınlar olmaları gerekiyordu."

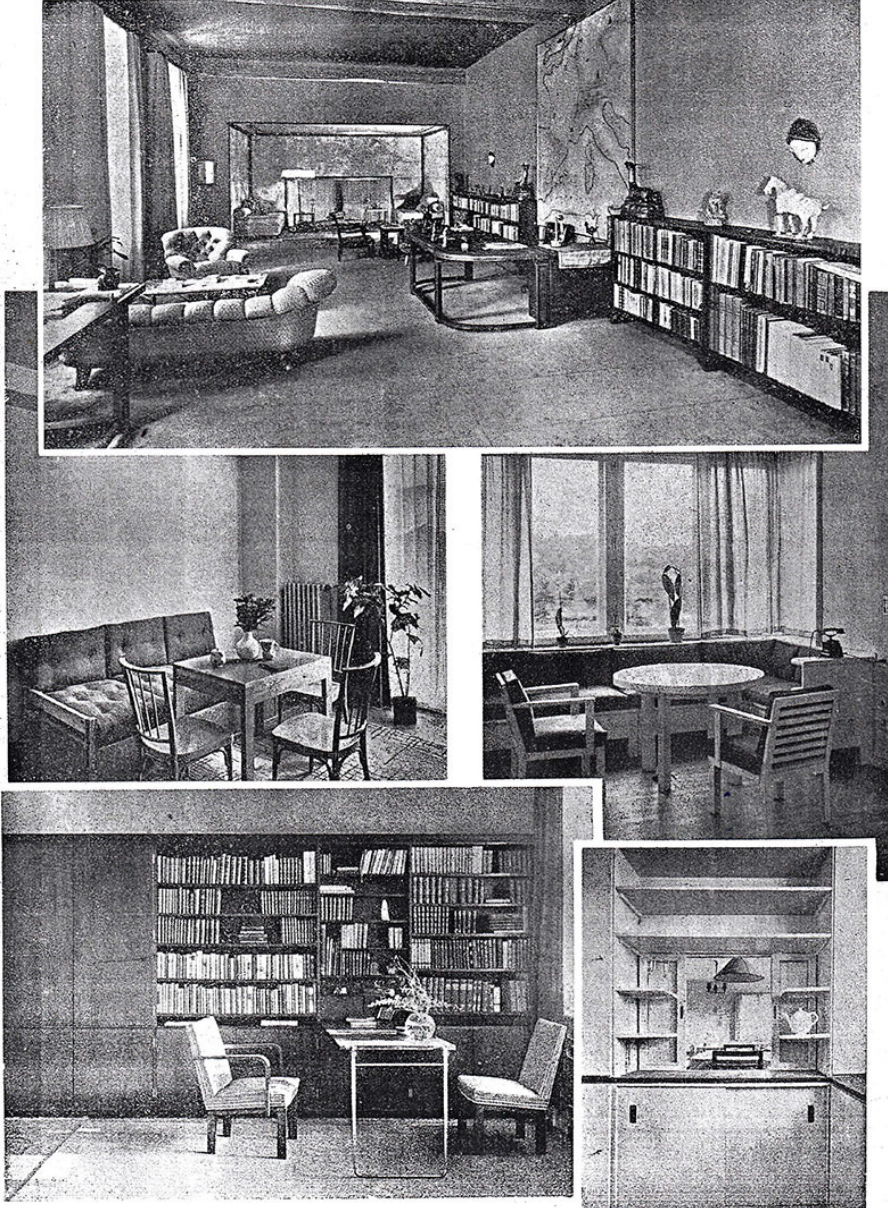
Meşrutiyet'ten beri İstanbul'da, Anadolu'da böyle kadınlar zaten vardı." (Sirman, 1998:38) Ancak kadınların eğitimi için yeni gelişmeler yaşanmasına ve gelişim sürecinin hızlandırılması amacına rağmen "Türk kadını imajı hala dünyası ev üzerine odaklanan tahsilli eş, anne ve hayat arkadaşı imajıydı. Kadınların kamu hayatında, kamusal alanda ve çeşitli mesleklerde görünmeye başladıkları ve bunun da büyük bir övünç vesilesi haline getirildiği sıralarda, önde gelen birçok cumhuriyet aydını, bir kadının hayatının merkezinin evin dışında, işyerinde olması fikrini küçümsüyorlardı." (Bozdoğan, 2001: 216)

"En azından cumhuriyet aydınlarının önemli bir kesimi, kadını, henüz meslek sahibi olarak pek düşünmeseler de, evin içinde aktif ve yaratıcı bir rolde düşlemişlerdir. Bu yaratıcılığın tanımı, en iyi o yılların adab-ı muâşeret kitaplarında verilir. Artık ev yaşamının kamuya açık bölümünde kadının görünür olması amaçlanmaktadır." (Tanyeli, 1998: 139)

Resim 2. Erken Cumhuriyet Dönemi Süreli Yayınları Kapak Görselleri

Güzel döşenmiş modern salon ve odalar

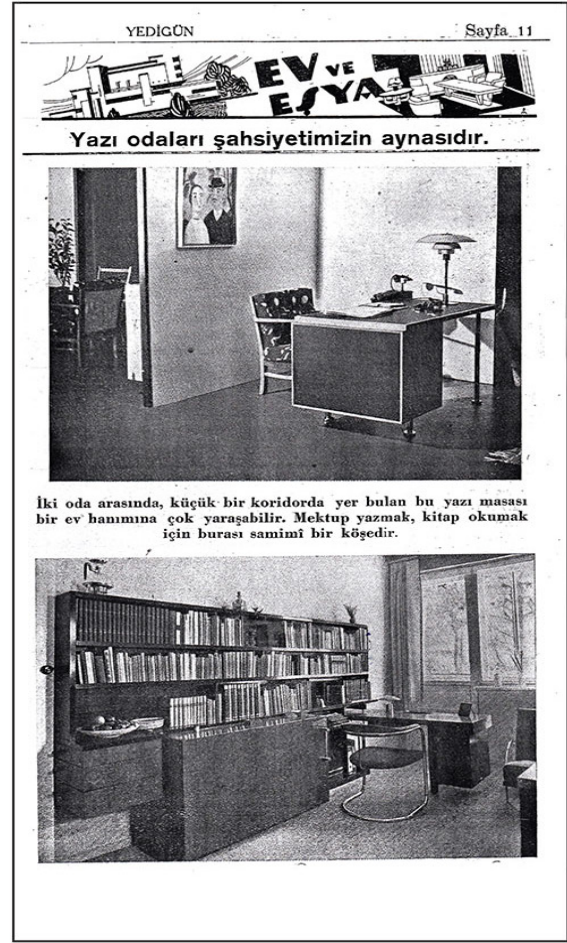

Modernizm kaidelerine tamamen uygun olarak yapılmış ve döşenmiş bir ev. Yukarıda salon: Görülüyor ki tam manasile ışıklıdır. Hava cereyanı, içinde-

kileri rahatsız etmeyecek vaziyettedir. Ortada sigara ve konuşma odaları. En altta solda kütüphane, sağda da mutfak. Bu mutfakta servisin kolay olması

için yemek odasına bir hizmet penceresi açılmıştır. Dikkat edecek olursanız bütün bu modern tefrişatta sadelik bütün manasile hâkimdir.

Resim 3. Erken Cumhuriyet Dönemi Konutlarında Mobilya Örnekleri-Yedigün Dergisi

Resim 4. Erken Cumhuriyet Dönemi Konutlarında
Mobilya Örnekleri-Yedigün Dergisi

Kadınların kıyafet seçimlerinden, kent, sağlık, eğitim ve konut düzeni konularının yer aldığı geniş bir içeriğe sahip dönemin aktüalite dergilerinde konut mekanlarına ilişkin aşağıdaki cümleler iç mekanın kullanımının dönemsel değişimini ve konutta kadının yüklendiği rolü anlatmaktadır. "İdeal aile yuvası imajı, yuvayı yapan kişi sıfatıyla kadının sahip olduğu beceriler tarafından zevkle ve ekonomik biçimde düzenlenmiş olan, güzel, rahat, sade ve pratik modern ev imajıydı." (Bozdoğan, 2001: 217) 1938 yılında haftalık olarak yayınlanan Modern Türkiye Mecmuası'nda Modern Türk Kızı başlığı

altında yazan Peyami Safa'nın da ifade ettiği gibi "Ezelden ebede kadar her kadının olduğu gibi modern Türk kızının ve kadınının da karargâhı evidir. Fakat bu evden içeriye hava, güneş, kitap, radyo vasıtasıyla dışarıdaki büyük tabiatın ve cemiyetin nimetleri, alakaları ve heyecanları dolacaktır." (Akt. Bozdoğan, 2001: 217)

"Mutfak, bir ev kadınının salonu demektir... Bir ev kadınının mevkii içtimaisi ne kadar mühim ve yüksek olursa olsun evinin mutfak ile alakası vardır. Mutfakın asri bir evde salon kadar, yatak odası kadar ehemmiyeti vardır."

(Yedigün Dergisi 7, 1933) "Erken Cumhuriyet dönemi, modern insanı ve toplumu, modern konutla birlikte yaratmayı düşlemiştir. O yılların okul kitapları ve dergileri, konut mimarisine hangi ideolojik beklentilerle yaklaşıldığının örnekleriyle doludur. Sonraki yıllarda bu beklenti ortadan kalksa da, konut mekanı ve barınma kültürü, modernleşmenin en belirgin somutlaşma alanlarından biri olmuştur." (Tanyeli, 1998: 139)

Cumhuriyetin önerdiği yeni yaşama formları, Yedigün, Muhit ve Mimar isimli, haftalık

ya da aylık olarak yayınlanan dergilerde ideal aile hayatını çağdaş konut ve mobilya örnekleri ile birleştirmiştir. Modern toplumun örneklerinin sunulduğu aktüalite dergileri, kültürel yapıdan, toplum düzeninden iç mekan önerilerine, hikayelerden, karikatürlere uzanan geniş bir içeriğe sahiptir.

Muhit ve Yedigün dergilerinden farklı olarak, Mimar dergisi alana yönelik bir yayındır. Ağırlıklı olarak mimari ve iç mekan konut düzenlerinin sunulduğu bir yayın olarak Mimar dergisinde, gelenekselden uzakla-

Sayfa 2 YEDİGÜN

EV ve EYLA

Mutfak, bir ev kadınının solumu demektir. Eu tabirden kadın okuyucularımızın güvenmemelerini rica ederiz. Bir ev kadınının mevkii içtiması ne kadar mübim ve yüksek olursa olsun evinin mutfaki ile alakası vardır.

Ayırupada ve bilhassa Amerikada hizmetçi buhanı yüzünden ev hizmeti, ve mutfak işleri kâmilan ev kadınının üzerine düşmüştür. Geçenlerde İngiltereye giden bir Fransız muharriri İngiliz ricâlinin "Baldvin'in zevcesini evinin mutfakında görmüş, ve göpâ etmiş. Geçen sayımızda da İveçli bir prensesin mutfakında çıkarmış bir fotoğrafını dercetmiştik. Demek istiyoruz ki ev kadınının mutfakında iş görmesi pek

tabii ve lâzım bir şeydir. Şimdi ev kadınının günün meşayyen sıatlerini geçirmek meşayyretinde olduğu mutfakın şelâinden ve takatından bahset

Aile :
 2
 3
 3
 4
 4

Oda:
 2
 3
 3
 4
 4

deceğiz. Evvelâ mutfak diyip gememeli.

Mutfakın asri bir evde salon kadar, yatak odası kadar ehemmiyeti vardır. Biz evlerini yapıtıırken mutfaka hiç ehemmiyet vermeyiz, ve ekseriyetle sâhâtimizle alakadar olan bu odayı bodrum katına, karanlık bir köşeye sâkütörüz.

Mutfak evin ilk katında, salonun, yemek odasının bulunduğu yerde olmalıdır.

Yokarıya dercettiğimiz mutfak nümunesi asri evlerde ve apartmanlarda ekseriyetle kabul edilen tiptedir.

Mutfakta herşey, yerdeki cînilere varıncaya kadar temizlik âlâmeti olan beyaz renktedir.

Sol taraftaki dolaplara ve raf-lara dikkat ediniz. Her şey yerli yerindedir. İçi çinko kaplı küçük çekmeceler erzak için yapılmıştır. Raffaza tabaklara ve kavanoz-lara dizilmiştir. Hiç birşey yerlerde sürünmüyor. Sâpürge-ler bile sol taraftaki büyük dola-

Sayfa 2 YEDİGÜN

EV ve EYLA

Her keseye elverişli eşya

Bu sahifemizde ucuz ve güzel eşyalarla süslenmiş üç tane oda resmi dercediyoruz. Bir tanesi başbağına bir yazı köşesidir. Duvarın içine yerleştirilmiş zarif küçük kütüphanesi

ne çok zarif birer yazı köşesi vardır. Elbise dolapları ne kadar sade ve güzel. Yatakların da göz-alıcı çirkin oymaları, ve süslüleri yok. Odaya bol ziya girmesi için perdesi birer ince tül den ibaret.

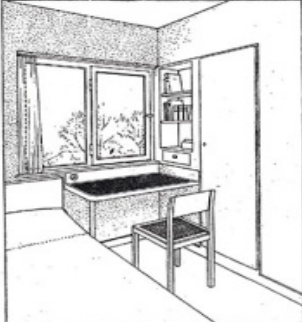
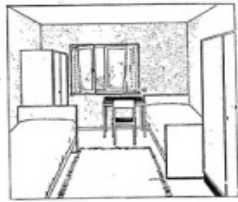
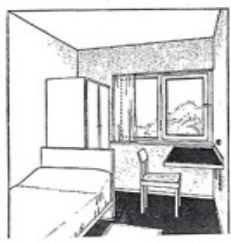
Bu nevi odaların duvarları beyaz ve açık krem renginde badanalıdır. Eşyanın rengine gelince bunlar da aynı renkte yağlıboya çok müsaittirler. Açık renklerden, bilhassa beyazdan korkmuyoruz, ve çekinmeyiz. Açık renkler insanların içini açarlar. Bütün bu resimlerde nazarıdikkatinizi celbeden duvarların boğluğu-dur. Ne fazla bir süs, ne de manasız resimlerle göz hırpalanmıyor.

Beyazla mavinin, ve kırmızının çok güzel imtizaç ettiğini ilâve edersek bu odaların halılarının ve tül perdele-rinin rengini kolaylıkla

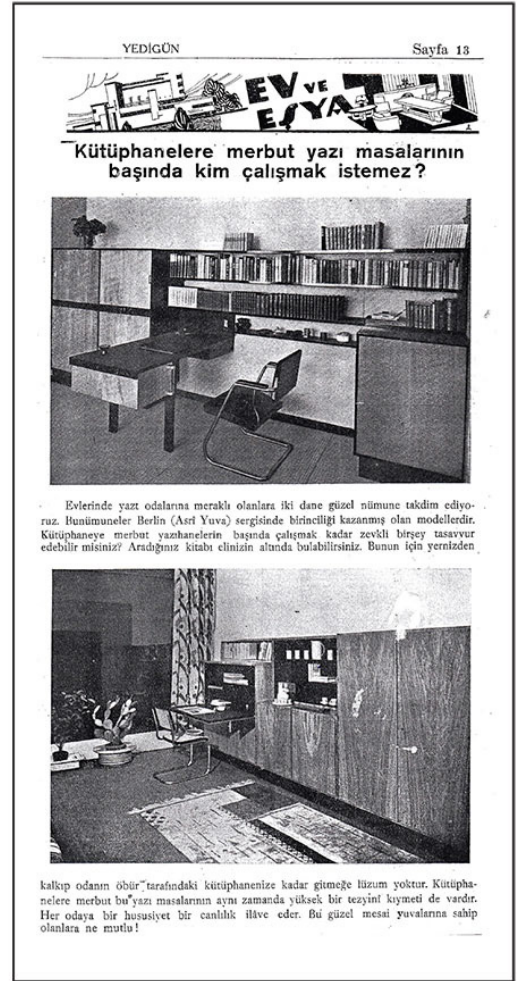
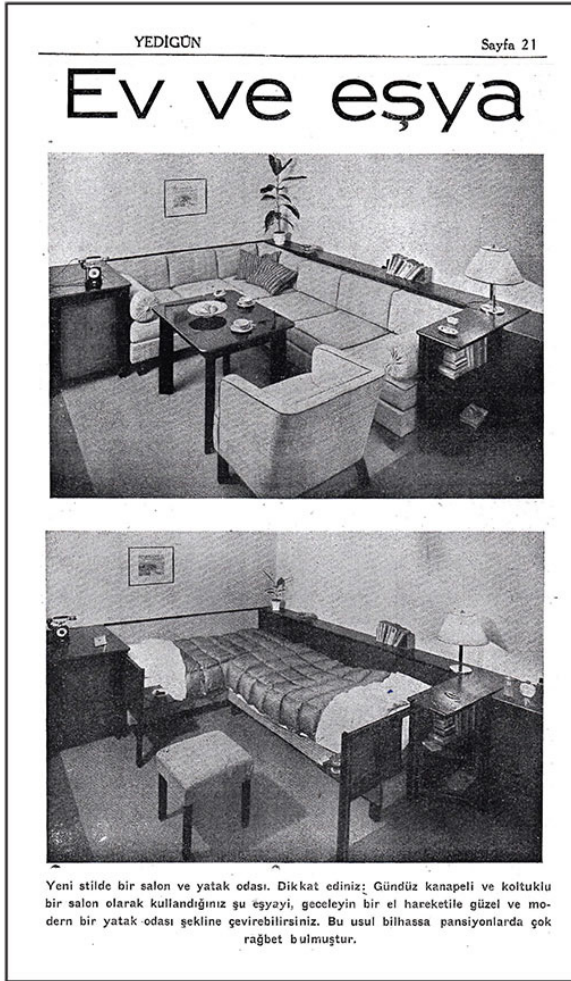
ile bir tek ayaklı köşe masasına dikkat ediniz. Burası ne kadar zarif ve sevimli bir köşe teşkil ediyor. Evlerinin vaziyeti ayrıca bir yazı odasına müsait olmaları için bu yazı köşesi kadar az yer işgal eden bir masa tasav-vur edilemez. Diğer resimler bir ve iki yataklı yatak odasını gösteriyor. Bu yatak odalarında ge-

tayin etmiş oluruz. Koyu kırmızı bir yer halısı ile açık pembe tül perde ne kadar güzel uyarana, mavisi çok bir halya da açık mavi tül perdeler o kadar güzel gider.

Maamafih yatak odasına halı koymak bir zaruret teşkil etmez. Çiçeksiz düz muşamba hem

Resim 5. Erken Cumhuriyet Dönemi Konutlarında Mobilya Örnekleri-Yedigün Dergisi

Resim 6. Erken Cumhuriyet Dönemi Konutlarında
Mobilya Örnekleri-Yedigün Dergisi

şan konut düzenlerinin oluşturulması için mimari model evleri ve bu model evlerin iç mekanları için önerilerde bulunulmuştur. "1920'lerin sonlarında ve 1930'ların başlarında, bu 'model evler'le tanıtılan şeyin mimari üsluptan çok modern, Batı tarzı yaşam olduğunu ilan etmiştir. Üslupların çoğulluğu bir yana, evlerin hepsi de Cumhuriyetin idealize ettiği yeni ve Batılı aile hayatı ve hane kültürü anlayışlarını temsil etmişlerdir." (Bozdoğan, 2001: 223)

Yedigün dergisinde "Ev ve Eşya" köşesinde yer alan bir örneğe göre;

"Modernizmin kaidelerine tamamen uygun olarak yapılmış ve döşenmiş bir ev. Salon; görülüyor ki tam manasile ışıklıdır. Hava cereyanı, içindekileri rahatsız etmeyecek vaziyettedir. Sigara ve konuşma odaları, kütüphane ve mutfak. Bu mutfakta servisin kolay olması için yemek odasına bir hizmet penceresi açılmıştır. Dikkat edecek olursanız bütün modern tefrişatta sadelik bütün manasile hakimdir."

Dönemin öne çıkan konularından biri de sağlık olmuştur. Bu görselde de belirtildiği üzere, ışık alan mekânlar, hava sirkülasyonu, sigara ve konuşma odalarının mekân-

Resim 7. Erken Cumhuriyet Dönemi Konutlarında
Mobilya Örnekleri-Yedigün Dergisi

sallaştırılması, mutfak ve salonun yerleşimi üzerinde durulmuştur.

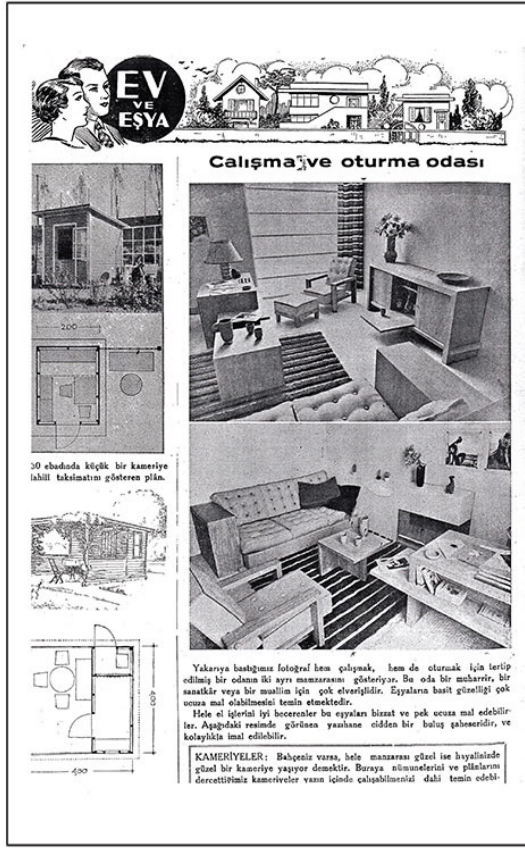
Erken Cumhuriyet Döneminde Yayınlanan Yedigün Dergisi

Toplumun büyük kesimini etkilemiş olan dergiler arasında öne çıkan 1933-1949 yılları arasında yayınlanan aktüalite dergisi Yedigün olmuştur. Yedigün dergisinde yayınlanan modern model evleri 'ev ve eşya' başlığı altında konut planları verilmiş, modern bir evi ucuz ve güzel tarzda döşemenin maliyeti üzerinde durulmuş, modern aile hayatı ile kadının ailedeki yeri konuları sıklıkla vurgulanmış, kadının konut düzenini oluşturmasında, mobilya seçimlerinde, aile ekonomisinin idare edilmesi konularında katkıları ve modern cumhuriyet ka-

dınından beklenenler Avrupa örnekleri ile sunulmuştur. Yedigün dergisinin 26 Nisan 1938 tarihli 7 nolu sayısında yer alan aşağıdaki metinde modern aile hayatı ile kadının ailedeki yeri üzerinde durulmaktadır:

"Avrupa'da ve bilhassa Amerika'da hizmetçi buhranı yüzünden ev hizmeti, ve mutfak işleri kamilen ev kadının üzerine düşmüştür... Geçen sayımızda da İsveçli bir prensesin mutfağında çıkarmış bir fotoğrafını decretmiştik. Demek istiyoruz ki ev kadınının mutfağında iş görmesi pek tabii ve lazım bir şeydir." (Yedigün Dergisi 7, 1938)

"Muntazam ve düzgün hatlı bir kadın, güzelliğini göstermek için allığa, pudraya, kıymetli kumaşlara ne kadar lüzum görmezse munta-

Resim 8. Erken Cumhuriyet Dönemi Konutlarında Mobilya Örnekleri-Yedigün Dergisi

zam hatlı bir eşyanın da güzel görünmesi için yaldıza, alayışı perdelere ihtiyacı yoktur. Güzel, her zaman, her yerde güzeldir." (Yedigün Dergisi 6, 1933)

Mutfak işleri dışında modern kadının ev hayatının bir parçası olarak, yazmak ve okumak eylemleri için evlerde oluşturulabilecek köşelerden bahseden bu iki resimde, sade mobilyaların konut içerisinde yazma ve okuma işlevli mekan önerilerinde görülen mobilyaların süsten uzak olmaları üzerinde durulmaktadır. "Yazı odaları şahsiyetimizin aynasıdır" sözü ile de yazma eyleminin süsten uzak mekân mobilya ilişkisi kurulduğu görülmektedir. Yukarıda örnekleri sunulan köşe yazılarından alıntılarda da belirtildiği

üzere; haftalık yayımlanan 'Yedigün' dergisinde yaşamın gerekliliği olan mekan ve mobilya önerilerinde bulunulmuş, gelenek selden modern hayata geçişte ailenin gündelik hayatın nasıl olması gerektiği ve sağlık konularına verilen önem sıklıkla vurgulanmıştır. Kültürel değişimin başlaması, aile hayatın Amerikan ve Avrupa örnekleri ile somutlaştırılmaya çalışılması, soyut değerlerin yanında toplumun kullandığı nesnelere üzerinde de dönüşümün başlamasına öncülük etmiştir. Toplumsal bir dönüşüm olarak geleneksel yapıdan uzaklaşılması; konut içi düzenlerin değişmesinde etkili olmuş ve yabancı mobilya örneklerinin taklitlerinin üretilerek mekânlara girmesinin öncüsü olmuştur.

“Dönem düşünülduğünde ve yurtdışındaki örneklerle karşılaştırıldığında, Türkiye bağlamında iç mekân ve modern mobilya tasarımı konusunda bir ‘gecikme’ olduğu söylenebilir. Türkiye bağlamında modernist estetiğin mimari kabuğa aktarımı ve mobilyaya aktarımı arasında boşluk vardır. Ve mobilyanın bu anlamda mimari yapıdan daha geç ‘modernleştiğinin’ altı çizilmelidir.” (Şumnu, 2013:10) Bu geç kalmış modernleşme eskiye karşı yeni, geleneksele karşı modern, sade, süs-süz Batılı modellerle örneklendirilen konut düzenleri ve mobilyalar ile süreli yayınların birer parçası olmuş, okuyucuya yön vermiştir. Yedigün Dergisi’nin 3 Mayıs 1933 ve 27 Mart 1935 tarihli yayınlarından alıntılar buna güzel birer örnek teşkil etmektedir.

“Bu sahifemizde ucuz ve güzel eşyalarla süslenmiş üç tane oda resmi dercediyoruz.... Elbise dolapları ne kadar sade ve güzel. Yatakların da gözalcı çirkin oymaları, ve süsleri yok. Odaya bol ziya girmesi için perdesi birer ince tül den ibaret.” (Yedigün Dergisi 8, 1933)

“Modern eşyaların hususiyetleri sadeliklerinde ve ucuzluklarında olduğuna göre evimizi döşerken pahalı mobilyalardan kaçınmalıyız. Ucuz eşyanın sadeliği her halde pahalı eşyanın şatafatına tercih edilmelidir.” (Yedigün Dergisi 107, 1935)

“Dikkatinizi toplayarak bakacak olursanız güzelliğin sadelikle nasıl imtihaç ettiğini siz de tasdik edersiniz.” (Yedigün Dergisi 53, 1934)

Yedigün dergisinin yukarıda resimleri bulunan bir sayısında, geleneksel konut düzeninde gece ve gündüz kullanılan mekân algısı, modern konut düzeninde de bir özellik olarak mobilya tasarımları ile gündeme

getirilmiş, oturma ve uyuma alanlarının birleştiği bir mobilya önerisi ile okuyucuya sunulmuştur.

“Bundan 25-30 sene evel lüks salon eşyası deyince gözümün önüne yaldızlı kanepeler, somaki mermer kaplı masalar gelirdi. Halbuki bu neci eşyaya artık salonlarda yer kalmadı. Diğerlerine nisbeten pek ucuza mal olan modern eşya modası halkın her tabakasına sirayet etti.” (Yedigün Dergisi 100, 1935)

Batılılaşma çabaları ile başlayan konut düzen değişiklikleri, her odanın ayrı işlevler ile bölünmesi, Erken Cumhuriyet döneminin süreli yayınlarında sıklıkla görülmektedir. Her odanın ihtiyaçlarının belirlenip, kullanıcıyı yönlendirmesi amacıyla oluşturulan iç mekân ve mobilya köşeleri modern toplumu oluşturmada belirleyici niteliğe sahiptir.

Yedigün dergisinin 1934 yılı ve 51 nolu ciltinde yayınlanan metinde yatak odasının işlev-mobilya tasarımı ilişkisi yalınlık üzerine kurgulanmıştır.

“Ömrümüzün mühim bir kısmı yatak odamızda geçer. Bu istirahat yuvamızın sıhhi olduğu kadar basit ve güzel olmasını gaye edinen eşya mütehasısları işte bu güzel odayı vücade getirmişlerdir. Geniş ve gayet güzel olan yatağa dikkat edinir. Başucunu teşkil eden geniş raf pek kullanışlıdır. Yataktan kalkmaya lüzum olmadan kitap, saat, lamba gibi şeyleri bu rafın üzerine dizmek mümkündür.”

Duvarlarda birer toz ve miktop yuvası olan fuzuli süsler ve resim çerçeveleri yoktur.” (Yedigün Dergisi 51, 1934) Bu resimde ‘küçük apartmanlara mahsus eşyalar’ başlığı altında, değişen konutta yaşama şekillerinin so-

nucu olarak oluşan apartman daireleri için katlanabilen mobilya önerileri üzerinde durulmaktadır.

Sonuç

Cumhuriyet öncesi dönemde başlayan mekânsal dönüşüm, cumhuriyetin ilk yıllarında daha belirgin şekilde topluma yayılmaya başlamıştır. Ekonomik olarak zor süreçlerin yaşandığı bu yıllarda, Avrupa'nın yalın ve süsten uzak mobilyaları cumhuriyetin temel ilkeleri ile uyuşmuş ve masrafsız yeniliklerle modern topluma ulaşma gayesi en temel amaç olmuştur.

Çağdaşlaşmanın öne çıkan etkeni konut içerisinde aile yaşamının gelenekselden ayrılması yeni, ve modern bir toplum anlayışının benimsenmesi olmuştur. Bu dönüşümde haftalık ve aylık yayınlanan süreli yayınlarda yer alan köşeler, çağdaş toplum bilincinin oluşturulmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu dergilerde konut iç mekân düzenlemesine ilişkin tavsiyelere bakıldığında; işlevin vurgulandığını, yalın, süsten uzak mobilyaların tavsiye edilerek güzellik ve sadelik ilişkisinin vurgulandığını, aile yapısının değişimine bağlı küçülen konutlara yönelik çok işlevli, açılır kapanır mobilyaların kullanımının desteklendiğini görmekteyiz. Sağlık ve eğitim konularının sıklıkla ön plana çıkarıldığı bu yayınlarda, odalar eylemlere göre bölümlere ayrılmıştır. Ferah, hava alan, toz tutmayan mekânların yaratılması dönemin sağlığa olan önemli vurgularından biri olmuştur. Geleneksel konut yaşama düzeninden uzaklaşan yeni yaşama formlarında kadın, aktif olarak rol edinmiş ve konut içerisindeki değişimin önemli bir etkeni olarak daha görünür konuma gelmiştir.

KAYNAKÇA

Batur, A. (1998). 1925-1950 Döneminde Türkiye Mimarlığı. ed. Y. Sey, *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık* (s. 209-234). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Bozboğan, S. (2001) *Modernizmin ve Ulusun İnşası*, İstanbul: Metis Yayınları, s. 214.

Sirman, N. (1988) *Üç Kuşak Cumhuriyet*, Tarih Vakfı Yayınları, s. 38.

Şumnu, U. (2013) *Modern Mekanlarda Oturmak*. ed. U. Şumnu, Erken Cumhuriyet Döneminde Mobilya, TMMOB İçmimarlar Odası, s. 10

Tanyeli, U. (1988) *Üç Kuşak Cumhuriyet*, Tarih Vakfı Yayınları, s. 139

Uzunarslan, Ş. (2013) *Erken Cumhuriyetin Mobilyaları*, ed: U. Şumnu, Erken Cumhuriyet Döneminde Mobilya, İstanbul: TMMOB İçmimarlar Odası.

Yaman, Z. Y. (2014). *Bauhaus ve Söylenleştirilen İç Mekân Anlayışı: Yeni Yaşam, Yeni Dekorasyon, Yeni Mobilya*. ed: A.A. Aliçavuşoğlu, Bauhaus: Modernleşmenin Tasarımı, İstanbul: İletişim Yayınları.

GÖRSEL KAYNAKÇA

Resim 1. Yedigün Dergisi No: 7, 26 Nisan 1933

Resim 2. Mimar Dergisi No:1 1931, Muhit Dergisi ilk kapak görseli, Yedigün Dergisi No: 173 1 Temmuz 1936

Resim 3. Yedigün Dergisi No: 173, 1 Temmuz 1936

Resim 4. Yedigün Mecmua No: 61 9
Mayıs 1934– Yedigün Mecmua No: 55
28 Mart 1934.

Resim 5. Yedigün Mecmua No: 7 - 26
Nisan 1933 - Yedigün Mecmua No:83
Mayıs 1933.

Resim 6. Yedigün Mecmua No:165 - 6
Mayıs 1931 - Yedigün Mecmua No: 5,
27 Mart 1934.

Resim 7. Yedigün Mecmua No: 107 27
Mart 1935 - Yedigün Mecmua No: 53
14 Mart 1934.

Resim 8. Yedigün Mecmua No: 1471
İkinci Kanun 1936 - Yedigün Mecmua
No: 71, 18 Temmuz 1934.